

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Iedereen orgaandonor, tenzij ... [2]

Nee, zo'n systeem bekrachtigt de medisch-technologische heerschappij

door *Ringo Ossewaarde & Roshnee Ossewaarde-Lowto*

Ossewaarde is als universitair hoofddocent sociologie verbonden aan de vakgroep bestuurskunde van de Universiteit Twente; Ossewaarde-Lowto is als postdoc verbonden aan Tilburg University, Tilburg School of Catholic Theology.

Met het wetsvoorstel om een actief donorregistratiesysteem (ADR-systeem) te organiseren wordt gepoogd om de nationale 'orgaantekorten' structureel te verminderen. Orgaandonatie wordt genormaliseerd met behoud van het recht om niet te participeren in het orgaan-aanbod. Het uitgangspunt van het ADR-systeem is dat alle burgers orgaandonoren *behoren* te zijn, tenzij zij in het Donorregister aangeven niet mee wensen te doen. De achterliggende redenering hierbij is dat van alle nieren, alvelesklieren, harten, longen en levers van Nederland een gemeenschappelijk bezit, een *meent* (of *commons*), wordt gemaakt, vergelijkbaar met de vrije natuur. In het wetsvoorstel wordt het ADR-systeem aangeboden als een antwoord op een schaarsteprobleem, waarbij tekorten aan organen vergelijkbaar zijn met voedseltekorten of krapte op de arbeidsmarkt. Van organen wordt gedacht dat deze zonder meer en onbetwistbaar middelen zijn die toegeëigend en gerecycled kunnen worden om het zogenoemde 'onheil', het 'on-

nodige' lijden en sterven van de wachtenden op een donororgaan (zo'n 0,0000765% van de Nederlandse bevolking per jaar) te overwinnen. Met andere woorden, het ADR-systeem berust op de oude en alomtegenwoordige utilistische uitgangspunten: organen worden gedefinieerd als uitruilbare of verhandelbare middelen waarmee doelen (zoals 'gezondheid' of overleven of het medische vooruitgangsideaal) gerealiseerd kunnen worden.

* * *

De intellectuele en morele fundamenteën van het ADR-systeem zijn buitengewoon zwak, juist vanwege (een banale versie van) het utilisme waarop het is gegrondvest. Het is een utilisme dat de lagere emoties – angst, woede, frustratie – legitimeert en normaliseert. Onder de mantel der liefde (in het wetsvoorstel wordt het begrip 'solidariteit' gehanteerd) verschuilen zich de angst voor de (vroegtijdige) dood en de woede om maar geen gezond orgaan te kunnen bemachtigen. Deze emoties geven uitdrukking aan het krachteloze onvermogen om het leven zoals het is gegeven (en weer teruggenomen kan worden) te accepteren en met de dood en het lijden om te gaan. De menselijke weerbaarheid en kracht die ontzag en bewondering oproepen – lichaamd door het voorbeeldige leven en sterven van Socrates, Christus en allen die de liefde, rechtvaardigheid en vrijheid boven 'gezondheid' en behoud van leven stellen –

worden uit het menselijke en culturele geheugen gewist. Maar ook niet onbelangrijk: het ADR-systeem geeft een vrijbrief voor het voortzetten van biotechnologische experimenten. Het moet echter benadrukt worden dat het ons niet gaat om het demoniseren van medisch-technologische ingrepen, en zeker niet om het verheerlijken van het lijden. Wij betwisten de vanzelfsprekendheid waarmee één visie op de mens, het menselijke lichaam en het leven tot een universele waarheid gemaakt wordt. Het ADR-systeem probeert namelijk een andere morele orde af te dwingen: het hedonisme met het bijbehorende materialisme, ten koste van het heroïsche menselijke levensbeeld. Zodoende worden Europese waarden, in het bijzonder de integriteit ('heiligheid') van het lichaam, genegeerd. Binnen het onderliggende utilisme van het ADR-systeem zijn personen en lichamen het bezit van de bureaucratische staat. Deze visie is in strijd met de christelijke visie op de staat, waarbij de individuele persoon van wie het lichaam onlosmakelijk is, boven elke collectiviteit dan ook staat.

Orgaandonatie kan als een vrije gift, ofwel naastenliefde, werkelijke liefde, worden opgevat. Door het weggeven van het eigen lichaam na de dood juridisch af te dwingen, deze te normaliseren, te economiseren als gemeenschappelijk bezit, en deze in te kaderen in een bureaucratisch bestel, wordt echter de donatie van haar oorspronkelijke intellectuele betekenis van vrije gift ontdaan. Hierbij gaat het enerzijds om het normaliseren van de culturele onbereidheid om de vroegtijdige dood te accepteren. En anderzijds gaat het om de onbetwistbare legitimiteit die wordt toegekend aan de vorming van een medisch-industriële 'beschaving'. In zo'n beschaving is er nauwelijks ruimte meer om het niet eens te

zijn met de medisch-technologische heerschappij met haar biotechnologische ingrepen (waar transplantatie een voorbeeld van is) en de bijbehorende biopolitiek. Met het ADR-systeem wordt het weghalen en transplanteren van organen zonder enige twijfel als iets goeds beschouwd. Met dit dogma is het ondenkbaar geworden dat iemand zich niet zou willen vastklampen aan 'gezondheid' of het leven.

* * *

Het ADR-systeem verwacht nu van alle burgers dat zij een bijdrage leveren in een biopolitieke strijd, waarbij de dood moet worden uitgesteld. Daarmee wordt de visie opgelegd waarin pijn, ziekte en dood niet langer de onderdelen, maar tegenstellingen van het leven zijn. 'Leven', of beter, een getechnologiseerd lichaam dat in leven blijft, verwordt met het nieuwe dogma tot een object van manipulatie dat *coûte que coûte* in stand gehouden moet worden. In plaats van een persoonlijke of familiale uitdaging wordt de dood een medisch-technisch probleem. De staat wordt binnen dit kader ingezet als instrument voor het verdere, dwangmatige, mobiliseren van medisch-technologische output. Jacques Ellul sprak in dit verband over 'technologische bluff': van technologie wordt verlossing verwacht. Het vanuit een innerlijke, intellectuele en morele kracht aanvaarden van de vroegtijdige dood en de kunst van het leren sterven verworden met het ADR-systeem tot een abnormaal en zelfs ongewenst verschijnsel, als ware Socrates en Christus een stel zotten. Het systeem suggereert dat actieve donorregistratie een kwestie van (contractuele) solidariteit met de wachtenden betreft, maar in werkelijkheid gaat het om angst, wanhoop en het legitimeren van de medisch-technologische heerschappij.